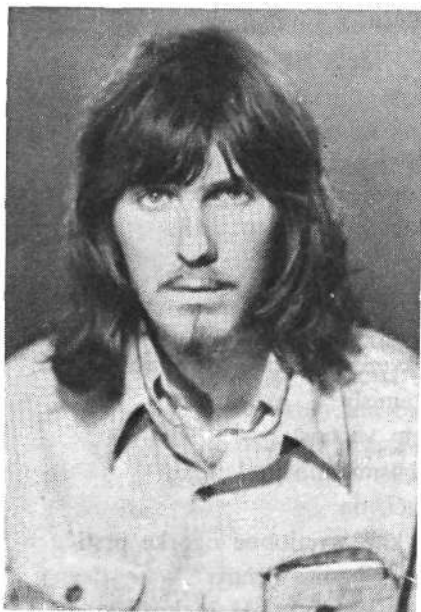

Tomo
Rebolj

Herkules, fato profugus

Odlomek (prvo poglavje)

I

Še prebujenje ni bilo tako kot ponavadi. Namreč, ko se je Odisej Gatnik prebudil, je imel zaresen vtis, da se je to zgodilo tako, kot bi ga kdo objestno polil z ledeno mrzlo vodo. In padel je s postelje, tam otrplo pripravljen na vse obležal ter s tesno zatisnjenimi vekami pričakoval še kaj hujšega. A kakor da ni bilo nič, le navadno jutro, tako se je zdelo, z vsemi navadnimi uličnimi zvoki, ki so kapali skoz Odisejevo

nekaj razprto okno v prostor in pričali o spočitem vrvenju, povsem usmerjenemu k neizbežnemu služenju dolžnosti ter smotra. Kaj torej? Odisej Gatnik je napeto prisluškoval in si dajal duška. Toda misli so se naposled razmigale, možgani so pričeli opravljati svoj vsakdanjo službo in so že pridno urejali misli, resnično, vse je kazalo, da bo vsak hip znova vse v najlepšem redu in Odisej Gatnik se je nasmehnil, široko razprl oči, preletel s pogledom vzorce na preprogi, zavzdihnil sam nad seboj ter se iznenada na ves glas zasmel, zakaj šele zdaj je doumel, kako je z njim, se pravi, da leži na tleh, tik ob postelji, na trebuhu, v svoji črtasti pižami, razkuštran in vse to, vse to skupaj se mu je zdelo docela komično. Ko pa se je za silo umiril, je čilo skočil na noge, napravil nekaj vajenih telovadnih gibov, da mu je kar zapokalo v sklepih, nato se je ogrnil z jutranjo haljo in kakor radoveden kralj, ki ga zanima početje poslov na grajskem dvorišču, stopil k oknu. Saj res, kaj ni bil v resnici kralj in svoboden? Mu je bilo treba hiteti, se vključevati v množico, ki je tam spodaj mravljila k vodnjakom svojega obstanka? Ni zavrgel slednjo pripadnost preizkušeni vsakdanji dolžnosti, ki je služba in še enkrat služba? Se ni cel vrgel v službo — da, nebesom? Sončne puščice, ki so se lomile skoz okensko šipo, so bile nemi odgovori in pritrjevanja. Kajti on, Odisej Gatnik, je bil pesnik, v pohujšanje in zgledovanje svoji najbližji okolici ter v ponos samemu sebi; če ga je namreč kdo spoštoval in resno jemal v obzir, tedaj je bil to zanesljivo le on sam in, mimogrede povedano, temu je služilo veliko ogledalo v sobi, ker človek se včasih pač mora pogovoriti z nekom tako iz

oči v oči. Z razkošnim gibom je razgrnil zaveso, se ozrl ven, na ulico, se najprej osredotočil na hrupni vrvež, ki se je dogajal tam na cesti kakor živ curek, ki ga ne more nihče in nič ustaviti, hip zatem pa ga je privabilo nekaj čisto drugega, nekaj bolj nenavadnega. Sprašujoče je privzdignil pogled nad ostrejša nasprotnih hiš, kajti tam se mu je zdelo, da je svetloba predvsem drugačna kot drugod, neprimerno močnejša, kar mučno slepeča ter nemirna in če je stvar premislil, je moral ugotoviti, da njen nemir izvira iz neke čudne, če ne kar čudežne beline, zdaj rastoče zdaj pojemajoče v srčiki tega pojava. To ga je vznemirilo do te mere, da je na stežaj razprl okno in se s celim telesom nagnil čez polico, tam obvisel ter tako dolgo, dolgo negibno bolščal v tisti nenavadni del neba. In zares: bilo je tako, kot je videl. Naposled se je ozrl tudi po ljudeh in neskončno ga je začudilo, da oni prav ničesar ne opazijo; šli so mimo, kakor da ni tam nad ostrejši nič nenavadnega, nič čudežnega in vendar, bilo je nekaj, nekaj v ljudeh, je začutil Odisej Gatnik, to pa je lahko bilo samo vznemirjenje, ki se je kužno širilo. So bili ljudje vznemirjeni, ne da bi sami vedeli čemu? Je bilo le njemu dano videti nekaj, kar je bilo vsem drugim prikrito? Se mu je prikazovalo nekaj, kar je sicer v življenju moč zaznati samo z neko nadčutno odpornostjo? »Kaj se ve, kaj se ve,« si je zamomljal, potem pa se je moral nasmehniti, zakaj na križišču na koncu ulice je nenadoma nastala velika zmeda: zmedeno so se ustavljala vozila, zmedeno so okrog njih krožili pešci, zmedeno je prometnik iskal rešitve. Ko pa se je tam nazadnje le za silo uredilo, je prav taka zmeda nastala na povsem drugem koncu ulice; neki ženski so ravno pod Odisejevim oknom zdrsnili cekarji iz rok, iz cekarjev so se zakotalile različne povrtnine in različno sadje, dva moška sta priskočila ter se trudila pobirati, a sta trknila z glavama, da je votlo udarilo, in ženska, ki ji je bilo neskončno nerodno, je stopila na jabolko ali kaj in padla na hrbet. A nihče na ulici se zdaj ni smejal, bilo je tudi, ko da stiska nevarno raste in se polašča vseh prisotnih, le Odiseja Gatnika ne. Toda Odisej se ni več nasmihal, še enkrat se je ozrl proti tistemu svetlobnemu pojavu nad ostrejši nasprotnih hiš, nato pa se je umaknil v notranjost stanovanja. Zdajci se je domislil svojega prebujenja in zlasti tega, da se mu kaj podobnega ni še nikdar pripetilo. Je to pomenilo, da kljub vsemu tudi njemu ni bilo prihranjeno, da je tudi njega zadevalo neko nerazložljivo splošno dogajanje? Seveda je bilo najpomembnejše vprašanje to, če je dogajanje kakorkoli povezano s pojavom svetlobe nad strehami, toda Odisej je že vedel, pri kom lahko pričakuje ustrezen odgovor.

Najprej se je napolnil v kopalnico in se temeljito oprhal. Imel je občutek, da mora biti čist; pravzaprav je bil njegov občutek podoben slutnji človeka, ki zatem doživi prometno nesrečo in trpi, če ga najdemo v nečistem perilu. Ko se je zagledal v ogledalu, je bil kar presenečen sam nad seboj, kajti njegov zunanji videz je bil to jutro naravnost čudovit? Se mu niso zdeli neprespani, trudni, izmozgani? Prav mogoče, toda Odisej zdaj ni hotel slepo pristajati na take bežne vtise, hotel je natančno vedeti, zato se je za spoznanje hitreje lotil oblačenja, ko pa je bilo to urejeno, je odhitel v kuhinjo

in pristavil za kavo; njegov dan se brez kave ni mogel pričeti, pa naj bi se zgodilo karkoli. Medtem ko je stojé pojedel dva kosa prepečenca z maslom, je bila kava kuhana; postavil je ročko na lep, baročno rezljan pladenj, pristavil še modro skodelico in vse skupaj previdno zanesel v sobo, kjer je navadno potekal ta nujni obred. Preden je sedel v naslonjač, je še napolnil pipo ter se iztegnil proti radiu, da ga vključi, pa tega v zadnjem trenutku ni storil. Premotili so ga namreč glasovi, ki so zamolklo, toda razgibano prihajali iz sosednjega stanovanja. Ni bilo dvoma, tam, v sosednjem stanovanju, so se prepirali. Zdajci je bilo tudi slišati zvoke, ki so lahko pomenili samo to, da se je razbila kaka večja steklena posoda ali vaza, temu je sledil ženski krik, pa grmenje moškega preklinjanja. Odisej Gatnik je priprl oči in se skušal spomniti, kdo stanuje v prostorih, od koder je prihajal ves ta neprijetni hrup, in zdaj je moral ugotoviti, da v resnici sploh ne pozna svojih sosedov; nikdar se ni zanimal zanje, in če jih je srečeval na stopnišču, ni vedel, iz katerih stanovanj prihajajo in v katera se vračajo. Razlog te tujosti med njim in njimi je bil prav gotovo v njihovem odklonilnem obnašanju; nekateri so ga zaničevali, drugi so ga obsojali in tretji so se ga bali kot kake mračne sile, to je Odisej pač natančno vedel in sploh je bil že od nekdaj vaje osame in tega, da ga ljudje imajo za nenormalnega. Toda kakorkoli je že bilo, zdaj, ta hip, je Odisej Gatnik čutil, da mora nujno nekaj ukreniti, nekako poseči v dogajanje onkraj zidu in ne samo to, čutil se je celo nekako sokrivega za tamkajšnji prepir. Morebiti zadeva niti ne bi tako zapleteno vplivala nanj, če se ne bi to pripetilo prvikrat in s tem porušilo na daleč znano spokojnost hiše, v kateri je prebival.

Pustil je kavo, pipo, radio, misleč, da je bolje prej opraviti s tistim, kar čutiš za dolžnost, in se šele zatem prepustiti užitku, ter z dolgimi, odločnimi koraki odšel iz stanovanja. Ko se je znašel na hodniku, je moral ugotoviti, da se tod prepir iz sosednjih prostorov še mnogo bolj sliši, vse skupaj je prav zoprno odmevalo proti spodnjim in proti zgornjim nadstropjem in ko se je nagnil prek ograje stopnišča ter se ozrl navzdol ter navzgor, se je soočil z neznansko sprašujočimi pogledi stanovalcev, ki so se kakor on nagibali prek ograje. Odisej se je znašel nekako v središču vsesplošnega zanimanja in radovednosti in sprva ni vedel, kaj mu je dalje storiti, tako je bil zmeden, potem je, ne da bi sam vedel zakaj, zaklical: »Prepirajo se!« Nihče mu ni odgovoril, toda bilo je, ko da ravno od njega pričakujejo pojasnilo o prepiru. Odisej se je vzravnal in zavzdihnil. Zdaj je bil skrit pred pogledi in lahko bi se neopazno vrnil v svoje stanovanje ter pustil vnevar dogodek, ki ga navsezadnje ni čisto nič zadeval. »Da, saj res!« si je kljubovalno odmrmral. Vendar tega le ni storil, morda samo zato ne, ker ni bilo nikogar, ki bi mu vsaj z rahlim namigom pritrdil, da ima prav; kar neboljeno in z mlahavo spuščeni rokami je stal sredi hodnika in prisluškoval hrupu, ki je, tako se je zdelo, iz trenutka v trenutek rasel. Odisej Gatnik je pomislil, da še nikdar ni slišal, da bi se moški in ženska tako silno prepirala, bil je kar vesel svoje osame ter možnosti, da v vseh zadevah obračuna le sam s seboj ali s svojim dvojnikom v ogledalu. To dejstvo mu

je vlilo nekoliko samozavesti, spoznal je, da je njegov položaj sredi vseh teh stanovalcev izjemen in ga zato tudi pooblašča za določena dejanja.

Stopil je torej k vratom sosednjega stanovanja, za hip obstal in se nagnil naprej, kot bi hotel prisluhniti, nato se je še enkrat ozrl nazaj in videl, da so se stanovalci spodnjih in zgornjih nadstropij neslišno približali ter se nagneti ob ograji, strmó osredotočeni na Odiseja Gatnika, ki se je v zadregi nasmehnil in nekajkrat brez smisla skomignil z rameni, potem pa z bolj prisiljeno odločnostjo krepko pozvonil. Najprej je bil vtis, da znotraj zvonca sploh niso slišali, ko pa hotel Odisej znova pritisniti na gumb, so se vrata iznenada na stežaj odprla in na pragu je stal moški v pižami, ki ga je bilo žalostno pogledati; imel je upadel obraz, rdeče obroblijene oči, povešene ustnice, ki so se kremžile v jokavo grimaso, lasje, razredčeni s trudnimi sivimi nitmi, so mu v neredu padali na čelo. Odiseju je postalo nerodno, ko se je spomnil svojega zunanjega videza in močno je zasočustvoval z moškim, ki je dolgo brez besed boščal v Odiseja. Nato se je izza njegovega hrbta prikazal ravno tako izmozgan ženski obraz, ki ga je razjarjenost scela spačila. »Oprostite,« je spravljivo rekel Odisej Gatnik, »samo vprašal bi rad, kaj se dogaja in če bi bilo potrebno, bi vam zelo rad priskočil na pomoč.« Moški in ženska sta se spogledala, potem sta se vzpela na prste in prek Odisejevega ramena s pogledi preletela stanovalce spodnjih in zgornjih nadstropij, naposled pa se je moški sprostil iz svoje napetosti, dovolil, da so mu roke omahnile ob telesu, zgražajoče ter obtožujoče se je zazrl Odiseju v obraz in rekel: »Prišli ste torej, da bi pomagali.« »Da, da,« je naglo odvrnil Odisej. »To je strašno,« je rekel moški, ženska za njegovim hrbtom pa je s stisnjeno pestjo požugala proti Odiseju, ki je zaradi tega odstopil za korak in nerazumevajoče krivil ustnice v nasmeške, ki naj bi ga vnaprej opravičili. A bilo je, ko da se je moški zdajci zbal, da se mu Odisej ne izmakne, pristopil je tik k njemu, ga krčevito prijel za ovratnik suknjiča in mu zamrmral na uho: »Vi ste Odisej Gatnik, najin sosed.« »Sem, seveda sem,« je prikimal Odisej, »in slišal sem hrup . . . prepir menda. Mislil sem, da bi bilo dobro . . .« »Da bi bilo dobro,« ga je ponovil moški s široko razprtimi očmi in v tem je bila blaznost, »kaj?« »No, ne vem,« je odsmehljal Odisej in se ozrl, kot bi iskal pomoči pri ostalih stanovalcih, ki so napeto sledili dogajanju in se zdeli v svoji negibnosti ter neslišnosti kakor duhovi, ki prisostvujejo podtalnemu obračunu.

»No, zdaj vam bom razložil nekatere stvari, spoštovani sosed,« je rekel moški tako, da se je obrnil k stanovalcem ter jim namenil pomenljiv pogled. »Hočem, spoštovani sosed, da mi pozorno prisluhnete. Stvari, ki vam jih želim ta hip razodeti, imajo globlji pomen, kot se bo to morda zdelo ob prvem vtisu, zato vas prosim, da mi ne vpadate v besedo.«

Odisej Gatnik je pokimal in privzdignil roke, da bi tako zatrdil, kako tega ne bo počel, čeprav mu je bilo mučno stati tu, na hodniku, pred povečanimi uhlji vseh stanovalcev; predvsem pa je slutil, da mu moški ne bo pripovedoval nič prijetnega in da je njegov namen tesno povezan z dejstvom, da se je vsa zadeva dogajala v pričujočnosti toliko ljudi.

»Zlasti naj poudarim,« je pričel moški, še vedno obrnjen proti stanovavcem, in videlo se je, da mu retorična naloga postaja nadvse pomembna, »da sva z ženo poročena že, reci piši, trideset let. Da je to živa resnica, lahko potrdi več zaupanja vrednih ljudi, posedujem pa tudi ustrezne dokumente. In v teh tridesetih letih, ki sva jih preživela v tej hiši in v tem stanovanju, je najin zakon postal merilo slednje najine misli, besede, dejanja. Namreč, v vseh tridesetih letih se nisva niti enkrat samkrat sporekla. Morda dvomite o tem? Tudi tu lahko pričajo prej omenjeni vsega spoštovanja vredni ljudje.« Moški si je nekoliko oddahnil, za hip se je ozrl k ženski, ki je enakomerno pokimavala, češ da je zares tako in nič drugače, sicer pa je vmes še vedno kdaj pa kdaj požugala s stisnjeno pestjo proti Odiseju Gatniku, ki je vselej skušal odstopiti za korak, pa ni mogel, ker ga je moški trdno držal za ovratnik; v teh primerih je tudi siknil proti Odiseju: »Le mirno, le mirno!«

Ker so se poslušavci pričeli nemirno prestopati, je moški z nekoliko povzdignjenim glasom nadaljeval: »Lahko si torej zamislite, kolikšna tragedija je, da sva se danes, po tridesetih letih, sprla. In sicer sprla kakor dve divji, pobesneli živali. Metala sva si posodo v glavo. Stol sem dvignil, da bi udaril. Ona . . . Kuhinjski nož je naperila proti mojim prsim.« Moški je znova obmolknil ter s srepim pogledom iskal na obrazih stanovincev kakršnokoli sled učinka svojih besed, potem, ko je menda našel, kar je iskal, pa je kriknil: »In veste, kdo je kriv, da je prišlo do tega?«

Odisej Gatnik je videl, kako so se vse glave obrnile proti njemu in kako se je tudi moški s svojim srepim pogledom zapičil vanj. Nastopil je molk, ki je bil preveč zgovoren, da bi mogel Odisej dolgo vztrajati sredi njega, zato je preplašeno vprašal: »Jaz da sem kriv?«

»Vi,« je, nenadoma potr, odvrnil moški.

Odisej je zbegano odkimaval in jecljaj nerazumljive besede, stanovanjci so pričeli mrmrati med seboj in sploh je neka nevarna nejevolja rasla do meja pobesnele vznemirjenosti, ko je bilo pričakovati tudi kako skupinsko kaznovanje.

»Ampak,« je naposled izdaval Odisej, »jaz tega ne razumem. Saj vendar nisem imel nikdar nobenega opravka ne z vami ne s kom drugim v tej hiši. Bil sem sam, zaprt v svojem malem stanovanju. Odhajal in prihajal sem neslišno. Nobenega hrupa nisem povzročal, če odmislim, da me je kdaj ponoči morda zagrabil kašelj, a še to samo pozimi. Ali pa danes navsezgodaj, ko sem . . .« Odisej se je sramežljivo ozrl naokrog in se zahajljal. »Ko sem padel s postelje. Morda je močno udarilo. Morda sem vas prebudil?«

Že vmes, ko je Odisej še vneto govoril, je moški počasi in trudno odkimaval, zdaj pa se je tudi nadvse otožno nasmehnil in zavzdihnil, »Ne, dragi sosed,« je rekel z drhtečim glasom, »ne in ne. Nič od tega ne zadeva bistvo vaše krivde, čeprav ste se, mimogrede povedano, takoj v začetku kar sami obtožili. Sami ste povedali, da niste imeli nikdar nobenega opravka ne z mano ne s kom drugim v tej hiši. Ravno to, glejte, pa je razlog vsem mojim tegobam.«

»Kako vendar?« je nejeverno vprašal Odisej.

»Jaz in moja žena sva se prepirala zaradi vas. Vi ste bili objekt najinega prepira. Vam je zdaj jasno? Ko bi ne bili tako zaprti vase, bi bila znana določena dejstva o vas, dejstva, zaradi katerih sva se z ženo sprla po tridesetih letih mirnega zakona.«

»In o čem, na primer, sta se prepirala?«

»Oh, o marsičem,« je zategnil moški in se spet pomenljivo ozrl k preostalim stanovalcem. »Na primer o tem, če niste morda kak tuj agent. To bi bilo čisto mogoče, saj ste se tudi tako obnašali. Mislite, da nič ne vem o tujih agentih? Ali pa o tem, če ste zares tako osamljeni in če v resnici ne živite vsem prikrito razuzdano življenje na kakem drugem, nam povsem neznanem kraju. Slišal sem tudi, da ste pesnik. Bleščeča pretveza za tujega agenta! No, o tem so bila najina mnenja deljena in zato sva se prepirala.« Moški je pomolčal, pomislil in s tehtnejšim glasom pristavil: »Razumete zdaj moj kočljivi položaj? S temi domnevami, ki sem jih izrazil, tudi sebe postavljam na rob moralne zavesti. Kaj, če sem vas po krivem dolžil tega, da ste tajni agent? Mislite, da bi mi bilo lahko, ko bi izvedel, da sem vas po krivem dolžil? Da o vsem drugem sploh ne govorim. Da, da, zares, možno je, da ste mi uničili življenje. In njej tudi.« Moški je z glavo namignil proti ženski, ki je zdajci planila v dušljiv jok.

Odisej se je kar v prazno nasmehnil, potem je rekel: »To je zelo zapleteno. In čudno.«

»Čudno?« je moški sprašujoče privzdignil obrvi, kakor bi zasumil, da Odisej dvomi v njegove besede.

»Čudno je to,« je rekel premišljeno Odisej, »da sta se z vašo gospo ravno danes sprla. Hočem reči, kako to, da se nikdar prej nista sprla o teh vprašanih? Mnogo let sta imela priložnost za to, mar ne?«

Bil je vtis, da je vprašanje zadevalo v črno in kakor da nanj ni doslej nihče pomislil. Vsi stanovalci so zbegani povesili poglede ali se zazrli v moškega, ki je kar pobledel, nazadnje pa v srčiko pretresen izustil: »Ne... ne vem!«

»Da, zares čudno,« je bolj vedro rekel Odisej. »Vse kaže, da se nekaj dogaja. Jaz sem že zjutraj videl nad ostrejši nasprotnih hiš nenavadno svetlobo in opazil zmedo na ulici.«

»Svetlobo? Zmedo?« je kakor začaran in s široko razprtimi očmi vprašal moški.

Odisej je smehljuje pokimal, počutil se je močnega kakor izganjalec temnih sil, v tem trenutku pa je moški izpustil njegov ovratnik in se pričel zadenjsko pomikati proti vratom svojega stanovanja, s tem je tudi žensko potisnil v notranjost, nakar so se njegova vrata s treskom zaprla.

»Nikar se preveč ne vznemirjajte!« je pokroviteljsko zaklical Odisej za njima, ta mah pa je videl, kako se tudi stanovalci neurejeno gnetejo, eni proti spodnjim, drugi proti gornjim nadstropjem; pravzaprav je bilo tako, da je iznenada, kot bi presegal, ostal čisto sam sredi polmračnega hodnika.